

ПРИКАЗИ

УДК 321.7(049.3)

Љубиша Митровић

ДЕМОКРАТИЈА НА ЗАЛАСКУ

Зоран Видојевић, *Демократија на заласку* (Службени гласник, Институт друштвених наука, Београд, 2010. стр. 3441)

* Филозофски факултет Универзитет у Нишу

1 Реч на промоцији књиге Зорана Видојевића *Демократија на заласку*, (Филозофски факултет, Косовска Митровица, 24.03.2011)

Појава сваке *нове књиге* у академској заједници представља светковину у малом. Та радост тим пре је већа ако књиге донесу научни новум и обогаћује научну заједницу новим сазнањима и вредностима. А управо студије колеге професора *Видојевића*, по правилу, су такве. Истраживачке а не ресавске. Критичке, а не критизерске или апологетске. Аналитичке и синтетичке. Реално песимистичке и реално оптимистичке. Писане снагом социолошке имагинације, полетне и аргументовне, као да су изашле из *Милсове* интелектуалне радионице.

Неколико речи о аутору:

Зоран Видојевић, спада у ред највреднијих наших социолога (после Лукића, Милића, Поповића и Печујлића, као доајена). Писац је познатих студија „Самоуправљање – дело радничке класе“, „Драма социјализма“, „Конфликти – од класних до ратних“, „Транзиција, реставрација и неототалитаризам“, „Куда води глобализација?“. Свака од тих књига богатила је сазнања у научној заједници социолога Србије.

Зорана знам већ 30 година. Од тога, преко 20 година смо у активној сарадњи на извођењу наставе на последипломским и докторским студијама на смеру Социологија друштвеног развоја на Филозофском факултету у Нишу.

И одаћу вам тајну: Зоран се бави и поезијом и члан је Удружења књижевника Србије.

Књига Зорана Видојевића „Демократија на заласку“, у својој структури поред, Увода, има 5 поглавља: Логика пада; Морал, економија и демократија у светлости епохалних изазова; Транзиција, демократија и друштвена свест; Србија – драма опстанка и Ка сводном мишљењу.

Књига је снабдевена са импозантном литературом преко 300 библиографских јединица.

Књига коју представљамо синтетички је израз досадашњег вишедеценијског рада Зорана Видојевића из области социологије развоја и политичке социологије савременог друштва. Она, у овом времену неспокоја, транзиционог хаоса, глобалног нереда, обнове „дипломатије топовњача и крстареће томахавак - демократије, показује „Сјај и беду“ либералне (представничке) демократије, која се пред нашим очима урушава, јер је одвојила држану и политичку моћ од народа и претворило се у пуко оруђе капитала (капитало-парламентаризма Т. Негри) – постајући „демократија без на-

рода“ (М. Диверже). Отуђујући се од демоса – политика је изнова постала судбина, сила изнад друштва – супротстављена снагама развоја и напретка.

У овој студији Зоран Видојевић прати идеју и праксу демократије у равни њеног историјског развоја и савременог компаративног искуства. Он испитује, не само идејно-теоријски развој, већ и институционалну костимографију, и друштвене актере – њеног напретка, кварења и урушавања. Поента ауторових истраживања је: када се демократија одвоји од демоса; када се политичка демократија одвоји од социјалне; када се борба за слободу одвоји од борбе за социјалну једнакост – онда настаје, пре или касније, блокада истинског демократског развоја: политичке институције се формализују/бирократизују, речју отуђују од воље и интереса грађана. Грађанин престаје бити носилац суверенитета, множе се бројни отуђивачи политичке моћи од друштва, попут паразита и предактора... Настаје сушица и парализа система, а демократија полако изумире... Политика се туђи од демоса и ишчезава у плаветнило неба. Демократија постаје лицемерна маска, иза које теку процеси манипулације - демократуре.

Зоран прати дијалектику политичке моћи и демократије као процеса и поретка: од антике до савремености. Његов соци-

олошки приступ увек се креће симултано на два плана: емпиријски – конкретно-историјски и нормативни – појмовно-категоријални-метапарадигматски. Они се, кроз призму његове социолошке имагинације, сусрећу и укрштају – у његовом трагању за одговором. Шта суштински и супстанцијално означава идеја/појам демократије? Како се он мењао и дограђивао кроз епохе; који су институционални механизми изграђивани; какав је њихов домет; особито задржавајући се на питање: Шта је са демократијом у XX веку и како се либерална демократија изродила фашизам, а социјалистичка монопартизам у стаљинизам, као два облика тоталитаризма у XX веку; те како данас неолиберални глобализам – отвара пут постмодерном тоталитаризму, који мрачи сунце слободе и тамни хоризонт принципа наде, те аутора доводи до закључка – да живимо у *доба демократије на заласку*.

Но, аутор није политички нихилиста. Упоредо са анализом - бројних процеса дисфункција, деформација и кварења демократије: њеног претварања у маску и демонкратуру, инструмент владања (манипулације мањине над већином), аутор трага за путевима повратка њеног аутентичног смисла и достојанства: не само кроз подсећање на истинске вредности античке и нововековне ли-

бералне и социјалне демократије, принципе поделе власти и њене демократске контроле, већ кроз пледоаје за повезивање политичке и социјалне демократије, кроз обнову и развој облика непосредне – партиципативне (и зашто да не – самоуправне) демократије, која би политику вратила демосу и учиниле изнова народ прометејским - способним да ствара историју. Уместо елитистичке догме – да су једино елите ствараоци историје, те да историја представља „гробље елита“, а масе су њена пука сировина које елите обликују својом вољом у ретортама обликовања историје света неопходно је рехабилитовати улогу грађана и друштвених покрета као актера друштвених промена.

Колега Видојевић са неспокојем говори о стању либералне демократије данас, о њеном кварењу, дефициту: о атомизацији индивида, повлачењу јавног човека и апатији маса, о партизацији и идиотизацији политичког живота. О новим лажним ковачима прогреса, о ширењу културе лицемерја, манипулације, зла, насиља и смрти широм планете. О новим господарима политичке и светске моћи. О отуђивању институција парламентарне демократије од народа (како парламенти постају пословни одбор буржоазије и пука брбљаоница, о отуђивању извршне власти, о президентској алијанси системима и другим

облицима олигархијализације, приватизације и бирократске злоупотребе политике. Он ове феномене/процесе прати како на макро - светскоисторијском тако и национално-локалном (у земљама у транзицији), извлачећи релевантне закључке како за теорију тако и актуелну друштвену праксу. У том смислу синтеза коју излаже на крају – у поглављу „Ка сводном мишљену“ има висок теоријски и инструктивни значај.

Нормативну *дефиницију демократије* З. Видојевић даје у – споју либерализма и социјализма, тј. социјалдемократском кључу: „Прави смисао демократије састоји се у отварању реалних могућности да сваки појединац у солидарној, једнакоправној и просперитетној заједници са другима, постаје субјект друштвеног живота, да се укида јаз између владајућих и оних којима се влада, остварује опште добро, постиже изразито већинско задовољство постојећим поретком и властитом животном перспективом, при чему се исти принципи проширују и на раван целокупног човечанства“. Овај појам укључује – нови смисао политике, у јединству са етиком, квалитет начина живота; јединство политичке и социјалне демократије.

Путеви опоравка/обнове аутентичних вредности демократије и њене прогресивне улоге у

друштвеним променама З. Видојевић види:

Најпре, у повезивању идеје либерализма и социјализма, појма демократије са слободом и једнакошћу; без тога демократија се, пре или касније, квари, губи утопијски етос владавине народа и претвара у владавину елите против народа;

Друго, у повезивању институција представничке са развојем институција и праксе непосредне демократије.

Треће, у суштинском повезивању/остваривању политичке и социјалне демократије (етике и политике).

О томе аутор, своје истраживање поткрепљује, како анализом теоријског тако и практичног искуства... Од класичне политичке мисли до савремених истраживача (Дала и других аутора).

Аутор актере борбе за демократију тражи и својом перспекцијом налази у:

- носиоцима нових производних снага - друштва знања;
- тзв. слојевима нове „радничке класе савременог доба“;
- у обновљеној улози интелигенције, интелектуалаца;
- у новој младој генерацији непристајања и отпора;
- у новој светској коалицији алтерглобалиста, антико-

лонијалиста и антиимперијалиста;

- у појави европског социјалног покрета (П. Бурдије).

Нажалост, на јавној сцени света/и локално данас су активније снаге историјске неоконзервативне рестаурације и регресије од снага социјалног прогреса и еманципације. На делу је осека/дефанзива левице. Извршена је њена снажна стигматизација после слома социјализма). На удару су данас капитал снага – синдикати, представници национално ослободилачких и антиколонијалних покрета. Уместо њих, из центра Империје – форсирају се НВО – као тројански коњ великог брата (и инструмент манипулације, идеологије људских права и извоза демократије) у функцији разбијања националног суверенитета, нове диктатуре капитала, реколонизације света. На том плану рехабилитује се улога империјалистичко-колонијалне улоге западних земаља, њихова колонизацијска мисија у XIX и XX веку. У томе предњаче – својим студијама и деловањем – геостратези (енглески и амерички): Роберт Купер и Роберт Кајган: који тврде да је дошло време за обнову глобалних либералних империја – и да такве улоге Запад треба да прихвати – делујући свим силама стратегије „тврде“ и „меке“ моћи.

Нажалост, исходишта савременог неконтролисаног крета-

ња глобалног капитала – може нас довести до постмодерног фашизма. Употребе огољене моћи корпоративних елита против осиромашених изгладнелих маса (народа)... Али и нове народне буне, револуције са неизвесним исходом...?

Свет је данас на раскршћу. Будућност ће зависити не само од наших теорија (о њој), већ и бројних непредвидљивих фактора: да ли у правцу нове Апокалипсе или нове Еманципације - зависиће од бројних фактора и актера који су у игри у савременом свету.

На крају уместо закључка могу се поставити нека *питања*, за дебат:

1. *Где леже-социолошки - дубљи структурно – цивилизацијски извори/узроци кризе савремене демократије:* Појам демократије изведен из праксе античких полиса, и врхуни са либералном представничком и облицима непосредне, беспартијске самоуправне демократије. Основне матрице на којима су егзистирали ови облици демократије – у ери глобализације и неолибералног „капитализма катастрофе“ су данас разорени. Поставља се питање какав је, дакле, утицај процеса глобализације, зарањања распада нације као

глобалних група и настанка ере постнационалних констелација на кризу (залазак демократије)?

2. *Антрополошко-културолошки фактори кризе демократије* у условима масовног потрошачког друштва и појаве феномена индивидуализираног друштва (атомизације, социјализације) – када долази до потискивања јавног човека, грађанина, његов суверенитет, а његов суверенитет се замењује потрошачки суверенитет, а у њему нема принципа равноправности (јер богати висе троше, од сиротиње која је ускраћена у потрошњи) Какав је утицај ових процеса индивидуализирања/идиотизације друштва – на појаву дефицита демократије, и преузимање моћи од стране отуђених елита (економских, политичких, медијских). Претварање демократије у лицемерну маску.
3. Поставља се питање: *какве су могућности обнова непосредне демократије „одоздо“* у савременом друштву и колико тај покрет за непосредном демократијом у савременом друштву може бити фактор корек-

ције и демократске контроле?

3. Живимо у глобалној ери која захтева нове глобалне „транснационалне“ облике управљања светом и изградњу њихове органске повезаности са локалним, регионалним и националним институцијама у савремености.

Сва ова и друга питања захтевају додатну проблематизацију како би се зауставио процес урушавања демократије у савремености и како би се политика из плаветнила неба вратила у крило грађанства и народа, постојећи део њихове делатне моћи у управљању друштвом и сопственом судбином. Наравно, тај процес превладавања феномена политичког отуђења и подруштваљања политичке моћи је много комплекснији проблем и он се не може остварити без нових облика јединства политичке и социјалне револуције и принципијелне борбе за посткапиталистичку алтернативу.